Bulldozers in het duingebied

GRAVEN IN HET BESTE WAT NEDERLAND TE BIEDEN HEEFT

Bij de Kroon ligt een bezwaarschrift, dat de Leidse werkgroep waterwinning heeft ingediend tegen de activiteiten van de Haagsche Duinwaterleidingmaatschappij. In de duinen wordt zoveel drinkwater gepompt dat de oorspronkelijke vegetatie daardoor verloren dreigt te gaan. Bovendien wordt de smaak van het eertijds kraakheldere duinwater steeds minder goed. Een strijd tussen het "jeugdig enthousiasme" van een aantal Leidse biologen en drinkwateringenieurs.

door Cas de Stoppelaar

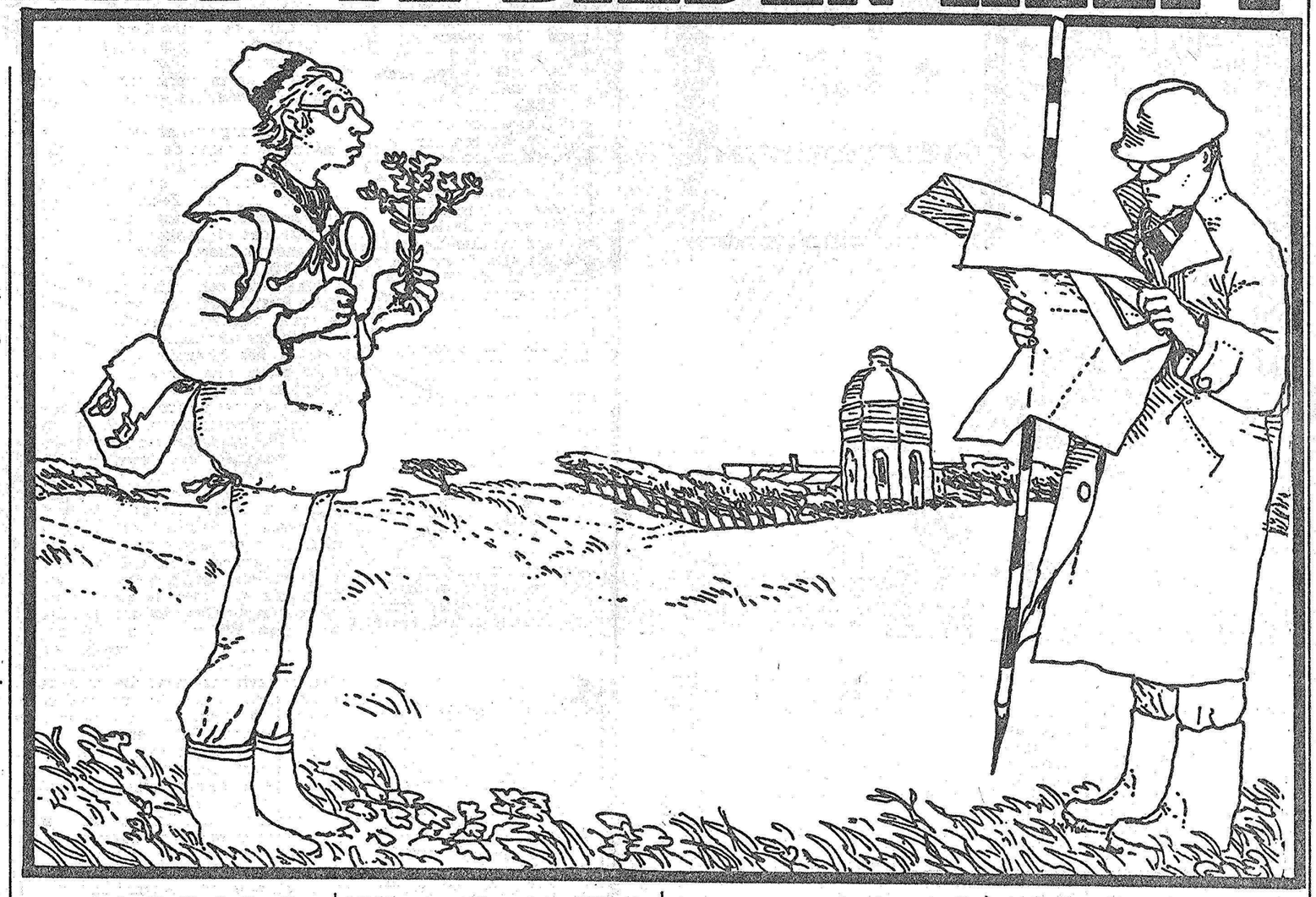

illustratie Jaap Vegter

Duizendguldenkruid, naar zijn naam te oordelen een kostbaar plantje. Maar zeker "kostbaar" in die zin, dat het een van de laatste oorspronkelijke bewoners is van voedselarme, vochtige duinvalleien in het Wassenaarse *Meijendel*, waar nu de rupsbanden van graafmachines krakend rondmalen om een nieuw drainagesysteem voor de drinkwaterwinning aan te leggen. Hierdoor zullen deze valleien opdrogen en daarmee ook hun bijzondere "kwelvegetaties".

Biologen van de *werkgroep waterwinning* (WWW) uit Leiden zien al jaren met lede ogen wat er in "hun" duinen gebeurt. De Zuid-Hollandse duinen zijn uniek in de wereld, zeggen ze, en het is jammer dat er in die duinen steeds meer water moet worden gewonnen. Dat levert conflicten op, want de belangen van waterwinning en een goed natuurbeheer gaan steeds moeilijker samen.

Er dreigt nu dan ook ruzie uit te breken tussen de biologen uit Leiden en de directies van de verschillende waterwinbedrijven in de duinen van Zuid Holland, waarvan de *Haagsche Duinwaterleidingmaatschappij* (DWL) de grootste en de lastigste is. Over en weer gaan verwijten, met als jongste hoogtepunt een beroep bij de Kroon dat de WWW tegen de huidige vergravingen in Meijendel heeft aangetekend.

Er is, volgens de WWW, voor deze schadelijke activiteiten geen vergunning aangevraagd, er worden boompjes gerooid terwijl dat helemaal niet mag volgens een besluit van de gemeente Wassenaar en voorts krijgen hier de belangen van de waterwinning voorrang, terwijl de raad van Wassenaar heeft besloten dat de belangen van de natuurbescherming bóven die van de waterwinning moeten gaan.

Uniek

Vanwaar dit gekrakeel; wat maakt de duinen zo uniek voor waterwinnaars en natuurminnaars? Een citaat uit het boek *"Wilde planten"* van prof. dr. V. Westhoff: *„Naar Westeuropese maatstaven gemeten staan de botanische kwaliteiten van bepaalde gedeelten nog aan de top en uit oogpunt van vegetatiekunde vormen deze terreinen nog steeds het beste wat Nederland te bieden heeft."*

De natuur in de duinen wordt gekenmerkt door een grote ruimtelijke variatie: wind, zout- en kalkgehalte van de bodem neemt af van de zee naar het binnenland en de humus neemt toe. Daardoor is de plantengroei van plaats tot plaats verschillend. Dit wordt nog versterkt door de verscheidenheid in reliëf en vochtigheid en door de menselijke beïnvloeding door de eeuwen heen.

Maar al die eeuwen heeft het ook geregend over het duin. Het gevolg is een grote plas zoet water, een "zoetwaterlens" boven het diepere zoute water. De Haagse bevolking ontdekte de uitstekende kwaliteit van dit zoete water en daarom pompt men dit sedert 1874 als drinkwater uit de duinen. Men pompte echter harder dan er regen viel en de duinen droogden op. Dieper en dieper moest men de putten boren, en tenslotte werd besloten tot een kunstmatige bevloeiing: in 1955 stroomde het eerste Rijnwater de duinen binnen. Maar door de jaren heen werd dat water steeds smeriger en de gevolgen bleven niet uit.

De WWW heeft een vegetatiekundige studie gedaan naar de effecten van deze bevloeiing: op plaatsen, waar ooit de voedselarme, typische duinvegetatie voorkwam staan nu planten die thuis hören langs sommige poldersloten. Het duinoppervlak, dat gebruikt wordt voor de drinkwaterwinning neemt ook toe, met het gevolg dat een groot deel, zo niet alles van het oorspronkelijke karakter van het duin verloren gaat. Tengevolge van het vuile water tieren de algen ook welig en samen met slibafzetting zorgen ze voor verstopping van de bevloeiingsbekkens. En de ooit zo geroemde smaak van het duinwater wordt steeds minder. De duinen zijn als een groot filter, dat langzamerhand aan het vervuilen en verstoppen is.

De conclusie van de WWW: *„Uit natuurwetenschappelijk standpunt is de landschappelijk, vegetatiekundige verstoring van het Zuid Hollands duingebied onacceptabel. De natuur in de duinen is enig in zijn soort en dient te worden beschermd, omdat er voor deze natuur geen alternatief is buiten de duinen. Dat alternatief is er voor de drinkwaterwinning wel."*

Nauwelijks dank

Deze studie wordt de WWW nauwelijks in dank afgenomen door de waterleidingbedrijven. Ir. *J. Walma* van de Westlandse drinkwaterleidingmaatschappij beticht de biologen van "oneigenlijk gebruik van kennis en wetenschap". Ir. *H. Bosch* van de Haagse DWL doet daar nog een schepje bovenop: *„Ach, die hele vegetatiekundige studie is maar een stukje haastwerk, ik geef daar niets om. Zij gaan voornamelijk af op indrukken en niet op feitelijke gegevens. De WWW pakt werkelijk alles op wat ze voor de voeten komt om ons het waterwinnen onmogelijk te maken. Ik benader hun gedoe dan ook met de nodige afstandelijke twijfels, al moet ik zeggen: ik vind hun jeugdig enthousiasme wel aardig."*

Over de inhoudelijke aspecten van het bezwaarschrift en de studie van de WWW merkt hij op: „De getallen met betrekking tot de waterkwaliteit die de WWW gebruikt kloppen helemaal niet. Die zijn uit hun verband gerukt.

En zeker nu we het veel schonere water uit de Andelse Maas bij slot Loevestein in de duinen pompen is de situatie zoveel verbeterd dat ik durf te stellen dat we terug zijn op het kwaliteitsniveau uit de beginjaren van de Rijnbevloeiing, zo niet beter."

Duidelijke woorden die echter aan betekenis inboeten door het feit dat Bosch weigert in te gaan op concrete getallen van de vergravingen, waarover hij is aangevallen. Het gevaar dreigt dus van een welles-nietes discussie, die wel een aantal smaakmakers voor de publieke opinie oplevert maar die inhoudelijk weinig houvast biedt.

Zoiets zal men de WWW niet gemakkelijk kunnen verwijten, getuige de vele stukken waarmee ze haar zaak verdedigt. Het is de werkgroep uiteindelijk om iets anders te doen dan de paar zeldzame plantjes, die door een vergraving ten onder gaan. De achterliggende vraagstelling is in hoeverre het verantwoord is dat in een van de weinige echte natuurgebieden een particulier bedrijf zomaar zijn gang kan gaan, zonder een besluitvorming die zich afspeelt in de openbaarheid. En niet, zoals nu, dat de DWL zijn werkzaamheden slechts meldt bij de gemeente Wassenaar.

Dr. H. A. Udo de Haes, lid van de werkgroep waterwinning: *"Het is ons inziens uit de tijd dat waterwinbedrijven als alleenheersers in de duinen hun gang gaan. Drinkwater en natuur zijn beide zaken waarover op democratische wijze beslist moet worden en niet via een bittertafelprocedure. De DWL heeft wel een Commissie advies duinbeheer met allerlei topfiguren ingesteld om van biologenzijde geadviseerd te worden. Maar de DWL heeft daar zelf zitting in en deze commissie mag zich nooit tegen het DWL-beleid opstellen. Dus het nut van zo'n commissie is zeer twijfelachtig. Wij zijn voor een onafhankelijke en openbare adviescommissie".*

"Er wordt sinds 1955 intensief onderzoek gedaan. De resultaten duiden alle op een steeds sterkere "verruiging" van de vegetatie: brandnetels en distels verdringen de oorspronkelijke planten. De kwaliteit van het ingepompte water is inderdaad verbeterd maar de bodem is nú al verzadigd met fosfaten. Het zal belangrijk zijn wanneer de heer Bosch aan deze onderzoekingen serieuze aandacht zou gaan schenken."

"Wij willen helemaal waterwinning uit de duinen niet weren, maar we bepleiten een voorraadfunctie voor zuiver water en geen filterfunctie. De zuivering en verdere produktie zal buiten de duinen moeten gebeuren om vervuiling en vergraving verder tegen te gaan."

Welke belangen zullen uiteindelijk in de duinen gaan winnen op een moment dat de politieke overheden nog aarzelen over hun standpunt? Wassenaar bepleitte een "onderschikking" van waterwinbelangen aan natuurbehoud. Maar de provincie Zuid Holland durft zover niet te gaan en zwakt dat af tot een "nevenschikking", wat dit in de praktijk ook moge inhouden.

Ir. Bosch is daar veel duidelijker in: „Ik zie de duinen als een gezin, vader is de waterwinning en moeder de natuur. Ik ben van mening dat vader nog steeds in een gezin de baas behoort te zijn." Zo gezien ligt het voor de hand dat de biologen een modernere visie op de gezinsstructuur zullen hebben. Ja, dat zij in dit verband zelfs zeker zullen kiezen voor een matriarchaat.